



Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye Savunma Sanayiinin Gelişimi

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre güvenlik, fizyolojik gereksinimlerin ardından gelen temel bir ihtiyaç alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu ihtiyaç yalnızca bireyler için değil, devletler açısından da temel bir gereksinimdir.

Dr. Uğur TARÇIN

Devletin tehdit, risk ve krizlere karşı güvenlik tedbirleri alması; toplumsal düzenin ve kamusal varlığın korunması bakımından temel bir kamu görevi olarak görülmektedir. Bu nedenle ülkeler, egemenliklerini sürdürmek ve vatandaşlarını korumak amacıyla güçlü bir savunma sanayi yapılanmasını zorunlu kabul etmektedir.

Savunma sanayii, bir ülkenin güvenlik kapasitesini ve millî gücünü somut biçimde yansıtan stratejik bir alandır. Ulusal güvenliğin sağlanması amacıyla savunma sistemleri, silah platformları ve askerî teçhizatın geliştirilmesi ve üretilmesini kapsayan bu sektör, aynı zamanda devletlerin stratejik özerklik düzeyini de göstermektedir.

Savunma sanayiinin gelişmişliği; caydırıcılık kapasitesini, kriz yönetme yeteneğini ve uluslararası alandaki etkinliği doğrudan etkilemektedir. Bu yönüyle savunma sanayii, millî gücün somutlaştığı ve stratejik etki üreten başlıca alan-

lardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Millî güç, bir devletin ulusal hedeflerini gerçekleştirebilmesini sağlayan maddi ve manevi kapasitenin toplamını ifade etmektedir. Siyasal, ekonomik, demografik, coğrafi, askerî, bilimsel, teknolojik, psikososyal ve kültürel bileşenlerden oluşan millî güç, ulusal güvenlik stratejisinin temel dayanağını oluşturmaktadır. Savunma sanayii, millî gücün özellikle askerî ve bilimsel-teknolojik boyutlarıyla doğrudan ilişkili olup bu unsurları tamamlayıcı bir işlev üstlenmekte; bu yapının arkasındaki temel itici faktörü ise ekonomik güç oluşturmaktadır. Bu genel çerçevede, Türkiye'nin güvenlik ve savunma politikalarının anlaşılması açısından da yol göstericidir.

"Savunma sanayii, millî gücün özellikle askerî ve bilimsel-teknolojik boyutlarıyla doğrudan ilişkili olup bu unsurları tamamlayıcı bir işlev üstlenmekte; bu yapının arkasındaki temel itici faktörü ise ekonomik güç oluşturmaktadır."

Türkiye, jeopolitik konumu itibarıyla stratejik bir kavşak niteliği taşımakta; bu durum, millî gücün birbirini tamamlayan tüm unsurlarıyla birlikte güçlü olmasını gerektiren, bütüncül bir savunma sanayii altyapısını zorunlu kılmaktadır. Bu stratejik gereklilik, Türkiye'de savunma

Emekli Korgeneral, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.



sanayiinin tarihsel gelişim sürecine de yön vermiştir.

Bu çerçevede Türk savunma sanayii genel olarak Osmanlı dönemi, 1923–1950, 1952–1974, 1974–1999/2000 ve 2000 sonrası olmak üzere beş ana dönemde incelenmektedir.

Osmanlı Devleti'nin yükseliş dönemlerinde top dökümü büyük ölçüde yerli imkânlarla gerçekleştirilmiş, bu faaliyetlerin merkezi Tophane-i Âmire olmuştur. Çelebi Mehmed ve II. Murad dönemlerinde temelleri atılan yerli harp sanayii, Fatih Sultan Mehmed döneminde gelişerek Tophane-i Âmire, Tersane-i Âmire, Cebehane ve Baruthane gibi yapılar etrafında kurumsallaşmıştır. Bu yapılar, mühimmat üretimi, depolanması ve barut imalatının yürütüldüğü savunma merkezleri olarak işlev görmüştür.

Ancak XVIII. yüzyıldan itibaren Avrupa devletlerinin teknolojik ve ekonomik üstünlük kazanmasıyla Osmanlı harp sanayii giderek dışa bağımlı bir yapıya yönelmiştir. Özellikle Fransa ile kurulan ilişkiler, Napolyon'un Mısır Seferi sonrasında zayıflamış; artan askerî harcamalar ve mali kaynakların yetersizliği yerli üretimin sürdürülebilirliğini azaltmıştır.

II. Abdülhamid döneminde ise sınırlı imkânlar çerçevesinde tedarik odaklı bir politika benimsenmiş, Almanya ile kurulan iş birliği ve Krupp firmasından yapılan top alımları Cumhuriyet dönemine dek devam etmiştir.

1923-1950 döneminde savunma sanayiinin gelişimi; ilk atılım yılları, millî sanayi vizyonu ve ardından dışa bağımlılığın arttığı dönemler şeklinde değerlendirilebilir. Cumhuriyet'in ilanından sonra, tam bağımsızlık anlayışı doğrultusunda savunma sanayiinin millîleştirilmesi hedeflenmiş; Atatürk'ün öncülüğünde 1925 yılında Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü kurulmuştur. Kırıkkale, Kayseri ve Gölcük gibi merkezlerde oluşturulan bu yapı, yerli üretimin temelini atmıştır. Ancak 1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik sıkıntılar ve uluslararası gelişmeler, bu sürecin istenen ölçüde devam etmesini zorlaştırmıştır. Zamanla askerî fabrikalar Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu çatısı altında toplanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin 1952 yılında NATO'ya üye olmasıyla savunma alanında dış yardımların ağırlık kazandığı yeni bir dönem başlamıştır. Marshall Planı ve askerî destekler, yerli üretim yerine bakım ve onarıma



dayalı bir yapıyı öne çıkarmış ve dışa bağımlılığın risklerini görünür hâle getirmiştir. Bu durum, millî savunma sanayiinin yeniden güçlendirilmesi ihtiyacını gündeme taşımış ve modern savunma sanayii altyapısının temelleri bu dönemde atılmaya başlanmıştır.

1974–1999 dönemi, savunma sanayiinde yeniden canlanma ve planlı ilerleme süreci olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin 1960'lı yıllarda başlattığı planlı kalkınma anlayışı, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında uygulanan Amerikan ambargosu ile yeni bir boyut kazanmıştır. Ambargo, dışa bağımlılığın yarattığı riskleri açık biçimde ortaya koymuş ve savunma sanayiinin millîleştirilmesi yönünde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı bünyesinde ASELSAN, HAVELSAN, TUSAŞ ve ROKETSAN gibi önemli kuruluşlar hayata geçirilmiştir. Bu kurumların ortaya çıkmasında halkın katkısı önemli bir rol oynamıştır. 1985 yılında Savunma Sanayii Müsteşarlığı'nın kurulmasıyla savunma alanında planlama ve koordinasyon güçlendirilmiştir.

Bu yıllarda lisanslı üretimden özgün tasarıma yönelim başlamış, F-16 ve komuta-kontrol sistemleri gibi modernizasyon projeleri ön plana çıkmıştır. Burada Türk Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaçlarının yerli imkânlarla karşılanması, ileri teknoloji yatırımlarının artırılması ve Ar-Ge çalışmalarının artırılması hedeflenmiştir.

2000 sonrası; savunma sanayiinde millileşme, yerlileşme ve ihracata odaklı bir dönüşüm süreci olarak tanımlanabilir. 2000'li yıllarla birlikte Türkiye, yerli

katkı payını artırmayı ve teknolojik bağımsızlığı temel hedef hâline getirmiş; 2004 yılında alınan kararlarla projelerde bu yaklaşım yeniden güç kazanmıştır. İnsansız hava araçları, füze sistemleri, zırhlı kara araçları, deniz platformları ve uydu teknolojileri gibi alanlardaki ilerlemeler; ASELSAN, TUSAŞ, ROKETSAN ve HAVELSAN'ın yanı sıra Baykar, STM, BMC ve FNSS gibi özel sektör firmalarının eş zamanlı katkısıyla gerçekleşmiştir. Kurumsal yapının güçlendirilmesi,

Ar-Ge ve inovasyon kapasitesinin artırılması ve koordinasyon içinde yürütülen projeler sayesinde Türkiye, savunma ihtiyaçlarını büyük ölçüde kendi imkânlarıyla karşılayabilen bir ülke konumuna ilerlemiştir. ANKA, AKINCI, ATAK, MİLGEM, ATMACA, Göktürk ve HİSAR projeleri öne çıkan örneklerindendir.

Savunma sanayiinin uluslararası boyutuna bakıldığında, Türkiye'nin son yıllarda belirgin bir yükseliş gösterdiği görülmektedir. Küresel silah ihracatındaki payı 2014–2018 döneminde %0,7 olan Türkiye, 2023'te %1,6'ya, 2024 itibarıyla ise %1,7'ye yükselmiş ve 2020–2024 döneminde dünyada

11. sıraya yerleşmiştir. Bu artış, kısa sürede yaklaşık iki katlık bir büyümeye işaret etmektedir.

Bugün Türkiye, 180'den fazla ülkeye 300'ün üzerinde savunma ürünü ihraç etmekte; sektörde 3.500'den fazla firma faaliyet göstermekte, 90 binin üzerinde kişi istihdam edilmekte ve yıllık ciro yaklaşık 15 milyar dolar seviyesine ulaşmaktadır. Yıllık 2,6 milyar dolarlık Ar-Ge ile a bu tablo, güçlü bir savunma sanayii ekosistemini göstermektedir.

"Savunma sanayiinin uluslararası boyutuna bakıldığında, Türkiye'nin son yıllarda belirgin bir yükseliş gösterdiği görülmektedir. Küresel silah ihracatındaki payı 2014–2018 döneminde %0,7 olan Türkiye, 2023'te %1,6'ya, 2024 itibarıyla ise %1,7'ye yükselmiş ve 2020–2024 döneminde dünyada 11. sıraya yerleşmiştir."



Son yıllarda millîleşme ve teknoloji odaklı dönüşümle Türkiye, savunma alanında yalnızca kullanıcı değil; teknoloji üreten ve ihraç eden bir ülke konumuna yükselmiştir. Bu süreçte savunma sanayii, millî gücün inşasında stratejik bir kaldıraç işlevi üstlenmiştir. Özellikle yapay zekâ, yazılım ve sistem entegrasyonu alanlarındaki yönelim, bilimsel, teknolojik ve askerî unsurların bütünleştiği sürdürülebilir bir savunma sanayii ekosisteminin oluştuğunu göstermektedir. Önümüzdeki dönemde bu kazanımların korunması; global teknolojik gelişmelerin yakından izlenmesine, uzun vadeli vizyonun sürdürülmesine ve nitelikli insan kaynağının geliştirilmesine bağlı olacaktır.

Kaynakça

1.Maslow, A. H. (2000). *A theory of human motivation*. In C. D. Green (Ed.), *Classics in the history of psychology*. York University. 23 Nisan 2025 tarihinde <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> adresinden alındı.

Beril Dedeoğlu, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji* (2.Baskı), Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, Mayıs 2008, s.21-22.

Bayat Mert (1986), *Millî güç ve Devlet*, Belge, İstanbul.

Seren, M. (2023, Kasım). *Cumhuriyetten günümüze Türk savunma sanayiinin gelişimi*. *Kriter Dergi*, (84). Kriter. <https://kriterdergi.com/dosya-100-yil/cumhuriyetten-gunumuze-turk-savunma-sanayiinin-gelisimi>

Savunma Sanayii Başkanlığı. (t.y.). *Savunma sanayimiz — tarihçe*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı. <https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=47&LangID=1>

TSKGV - Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı,2020, <https://www.tskgv.org.tr/tr/ortakliklarimiz/bagli-ortakliklarimiz> , (Erişim tarihi: 22.09.2020)

Stockholm International Peace Research Institute. (2025). *Trends in International Arms Transfers, 2024 Fact Sheet*. SIPRI.

Anadolu Ajansı (AA). “Türkiye savunma sanayisi ürünlerini 300’e yakın ürünle 180’den fazla ülkeye ihraç ediyor” (24 Ocak 2025).

Invest in Türkiye. (2025). *Defense & Aerospace sectors overview*. Republic of Türkiye – Investment Office. <https://www.invest.gov.tr/en/sectors/pages/defense-and-aerospace.aspx>